

Sisäministeriön rajavartio-osastolle
rajavartiolaitos@raja.fi
VPRVLEoikeudellinenenosasto@raja.fi

Lausunto

1 (5)

11.4.2022

Viite: Diaarinumero VN/7427/2022, lausuntopyyntö 9.3.2022

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n lausunto rajavartiolainsäädännön muutostarpeista laaditusta arviomuistiosta

Kiitämme lausuntopyynnöstä ja toteamme seuraavaa:

Pidämme yleisesti tärkeänä, että suomalaisilla viranomaisilla on selkeisiin säännöksiin perustuvat mahdollisuudet tehokkaiden, tarpeellisten ja oikeasuhtaisten tiedustelu- ja muiden toimivaltuuksien käyttöön, myös digitaalisessa ympäristössä, mistä syystä teknologisen kehityksen huomioiminen ja toisaalta teknologianeutraali sääntely ovat tässäkin asiassa erittäin tärkeitä.

Tärkeää on myös se, että viranomaisten toimivaltuuksien käytön ei tule heikentää yritysten kilpailukykyä tai toimintamahdollisuuksia, vaan niiden tulee olla sopusoinnussa elinkeinopoliittisten kysymysten kanssa. Elinkeinoelämä on pitänyt myös hyviä valvontamekanismeja ja jatkuvaa vaikutusten seurantaa tärkeinä mm. tiedustelulainsäädäntöä muutama vuosi sitten säädettäessä.

Arviomuistiossa esitetyt muutosehdotukset ovat nähdäksemme valtaosin perusteltuja.

Keskitymme lausunnossamme muutosehdotuksiin erityisesti niiltä osin kuin ne koskevat sellaisia toimivaltuuksia, jotka liittyvät tai voivat liittyä yritysten toimintaan. Erityisesti tällöin yrityksinä tulevat kyseeseen teleoperaattorit.

- 1. Yrityksille luotavat veloitteet on kirjattava sillä tavoin, että ne ovat yksiselitteisiä ja selkeitä, eikä niihin saa jäädä tulkinnanvara.**

Sääntelyn tulee täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, esim. rajoitusten täsmällisyys ja tarkkarajaisuus. Rajoitusten perusteina olevien syiden tulee olla hyväksyttäviä, rajoitusten tulee olla suhteessa suojattavaan etuun, oikeusturvajärjestelyjen on oltava riittävät ja

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

11.4.2022

rajoitukset eivät myöskään saa olla ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa..

Yksiselitteisistä ja selkeistä velvoitteista hyötyvät kaikki. Kun velvoite on selkeä, velvoitettu yritys saattaa velvoitteesta riippuen voida jopa automatisoida sen suorittamisen tai vähintään sen toteuttaminen aina samalla tavalla on helpompaa. Tietoja tai toimenpidettä pyytävä viranomaisen puolestaan saa tiedot nopeammin ja luotettavammin halutun sisältöisinä. Tulkinnanvara johtaa myös helposti epäyhtenäisiin, alueittain ja toimijoittain eroaviin käytäntöihin. Mikäli automaatiota ei kyetä käyttämään, henkilötyötä käytettäessä riski virheistä saattaa myös jossain määrin nousta.

2. Yrityksiä ei tule velvoittaa räätälöimään palveluitaan Rajavartiolaitoksen tarpeiden mukaan, vaan radioviestintää ja sen välitystietoja koskevat tiedot tulee Rajavartiolaitoksen hankkia kaupallisin ehdoin.

Ehdotuksessa esitetään Rajavartiolaitokselle radiotekniseen valvontaan liittyviä toimivaltuuksia aluevalvonnan kannalta merkityksellisen alueen valvomiseksi. Lisäksi maastoon eksyneiden ja siellä avun tarpeessa olevien ihmisten etsinnässä etsintäalueella olevilla tai sinne siirrettävillä radioteknisen valvonnan laitteilla voitaisiin yltää teleoperaattorin paikannusta tarkempaan paikannukseen siellä, missä teleoperaattoreiden linkkiverkosto on harva. Edelleen arviomuistion mukaan tulisi harkita sen mahdollistamista, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 136 §:n 5 ja 6 momentin mukaisesti käsiteltäviä tietoja teleoperaattorin matkapuhelinverkossa sekä valtion viranomaisen, kunnan, yrityksen tai yhteisön rajanylityspaikalle tai sen välittömään läheisyyteen sijoittamassa lähiverkossa tapahtuneesta radioviestinnästä ja sen välitystiedoista. Tämä tarkoittaisi, että Rajavartiolaitos voisi käyttää teleoperaattorin tai lähiverkon omistajan tai haltijan tarjoamia anonymisoitua ja aggregoitua eli summattua dataa perustuvia ihmisvirtojen liikkumista koskevia analysointipalveluita erikseen säädettyihin käyttötarkoituksiin. Rajavartiolaitos ei käsitelisi ehdotuksen mukaan 136 §:n mukaisia radioviestinnän välitystietoja itse, vaan tietojen anonymisointi ja aggregointi tapahtuisi telepalveluntarjoajan toimesta.

Radioteknisen valvonnan toimivaltuus edellyttäisi arviomuistiossa esitetyn mukaan, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus käsitellä radioviestintää sekä tunnistamis- ja välitystietoja sähkömagneettisten aaltojen ja radiolähtimien havaitsemiseksi, paikantamiseksi, tunnistamiseksi, yksilöimiseksi, seuraamiseksi ja tallentamiseksi. Oikeus- tai luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevat tiedot olisi hävitettävä viipymättä, ellei laissa toisin säädetäisi. Toimenpiteistä ei saisi aiheutua vähäistä suu-
rempaa haittaa radioviestinnälle tai yleisen televerkon palveluille tai

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

11.4.2022

laitteille. Radioteknisellä valvonnalla ei saisi hankkia tietoa viestin sisälöstä.

Ehdotuksen sanamuodon perusteella Rajavartiolaitos ilmeisesti käyttäisi teleoperaattorin matkapuhelinverkon tietojen osalta teleoperaattorin palveluvalikoimassa jo olevia anonymisoitujen tietojen palveluita. Rajavartiolaitoksen tietojen hankkimisen tulee tapahtua kaupallisin ehdoin. Jos Rajavartiolaitoksen haluama palvelu ei olisi kaupallisessa valikoimassa, operaattorilla ei tule olla velvollisuutta räätälöidä palveluaan Rajavartiolaitoksen tarpeisiin.

3. Viranomaisten itse suorittamat toimet eivät saa aiheuttaa häiriötä yleisille viestintäverkoille.

Kuten edellä kohdassa 2 on todettu, arviomuistiossa esitetyn mukaan toimenpiteistä ei saisi aiheutua *"vähäistä suurempaa haittaa radioviestinnälle tai yleisen televerkon palveluille tai laitteille"*.

Tämä vaatimus on riittämätön. Viranomaisten itse suorittamat toimet eivät saa aiheuttaa lainkaan haitallista häiriötä radioviestinnälle tai yleisen televerkon palveluille tai laitteille. Vastaava edellytys sisältyy mm. rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista koskevaan 33 §:ään samoin kuin vastaavaan pakkokeinolain 10 luvun 25 §:ään ja se tulee sisällyttää myös nyt ehdotettuun sääntelyyn.

Rajavartiolaitoksen itse suorittaman paikannuksen, samoin kuin muiden arviomuistiossa kuvattujen viranomaisten itse suorittamien teknisten ja radioteknisten valvontatoimien osalta on ensiarvoisen tärkeää, ettei toimi aiheuta häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille. Mikäli tällaisia uusia teknisiä suorituskykyjä koskevia mahdollisuuksia lisätään, säädöksiin tulee lisätä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 33 § 2 momentin kaltainen vaatimus siitä, ettei haitallista häiriötä aiheudu.

Siirrettävillä radioteknisillä laitteilla tarkoitettaneen väärennetyjä tukiasemia eli niin sanottuja IMSI-catcher-laitteita, jotka saattavat aiheuttaa häiriötä verkossa. Näiden häiriöiden syntymistä on vaikea arvioida etukäteen, joten Rajavartiolaitokselle tulee asettaa velvollisuus ilmoittaa teknisten ja radioteknisten valvontatoimien käytöstä teleyrityksille, jotta mahdollinen alueellinen häiriötilanne voidaan edes jälkikäteen tunnistaa. Mikäli ilmoitukset saisi jo etukäteen, häiriötilanteisiin voisi mahdollisuuksien mukaan varautua ennalta.

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

11.4.2022

4. Muistiossa esitetään televalvonnan käyttöalaa laajennettavaksi nykyisestä, mikä entisestään lisäisi teleoperaattoreille lähetettävien kyselyiden määrää ja niiden aiheuttamaa hallinnollista taakkaa.

Radioteknisen valvonnan lisäksi arviomuistiossa ehdotetaan, että rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 16 §:n mukaisiin televalvonnan edellytyksiin tulisi lisätä törkeä väärennys, törkeä kätkemisrikos ja ammattimainen kätkemisrikos.

Jos ihmiskauppa ilman kytkentää laittoman maahantulon järjestämiseen lisätään Rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin, edellytyksiin tulisi lisätä myös ihmiskaupparikokset. Tällöin salaisen tiedonhankinnan toimivaltuudet rikoksen estämiseksi olisivat vastaavat kuin nykyiset rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 58 §:n mukaiset salaisten pakkokeinojen toimivaltuudet rikoksen selvittämiseksi. Poikkeuksena vastaavuudessa olisi törkeä laittoman saaliin kätkeminen, jota ei esitetä lisättäväksi. Perusteena on rikosnimikkeen kolmen vuoden rangaistusmaksimi, minkä vuoksi myöskään poliisilla ei ole oikeutta televalvontaan kyseisen rikoksen estämiseksi.

Toisin kuin rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 58 §:ssä, jossa erikseen määritellään salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovellettavaksi pakkokeinolain 10 lukua, myös telekuuntelen käytön edellytysten osalta, nyt laajennettavaksi ehdotetussa lain 16 §:ssä tai salaista tiedonhankintaa koskevassa 3 luvussa ei viitata pakkokeinolain 10 lukuun. Telekuuntelen käytön edellytyksenä näidenkin rikosnimikkeiden kohdalla olisi kuitenkin lain 14 §:n nojalla, että sillä voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Lisäksi salaisia tiedonhankintakeinoja saisi käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle. Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on myös 14 §:n mukaan lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos sen tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole. Kaikesta tästä huolimatta ehdotettu rikosnimikkeiden lisäys laajentaa telekuuntelen käyttöalaa ja lisää teleoperaattoreille tehtävien kyselyiden määrää.

Salaisten pakkokeinojen asianhallintajärjestelmän eli ns. SALPA-järjestelmän käytön tulee olla systemaattista myös Rajavartiolaitoksen pyynnöissä, riippumatta käytännön tilanteesta. Mikäli SALPA-järjestelmää ei käytettäisi, vaarana olisi, että pakkokeinojen käyttö laajenisi laissa säädetystä, Uhkana olisi myös viestinnän yksityisyyden ja tietosuojan vaarantuminen. Ilman asianmukaista kontrollia ja prosessia sovittuine yhteyspisteineen tietopyynnöt saattaisivat olla myös laajempia kuin laissa on tarkoitettu ja mahdollistettu.

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

11.4.2022

5. Teleyrityksillä ja yrityksillä yleensäkin tulisi aina olla oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista kustannuksista, jotka aiheutuvat viranomaisten avustamisesta.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:n mukaan teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus yksinomaan viranomaisen avustamiseksi hankittujen järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen investoinneista ja ylläpidosta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Mielestämme kustannusten korvauksen sääntelyä tulee muuttaa siten, että teleyrityksillä on aina oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista viranomaisten avustamisesta aiheutuneista kustannuksista, myös henkilötöön osalta. Tämä tulisi huomioida myös rajavar-tiolainsäädännön mahdollisen päivittämisen yhteydessä.

Myös eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kansallinen kustannusten korvaamista koskeva lainsäädäntö vaatii päivittämistä siten, että kaikki viranomaistyöstä aiheutuvat kustannukset korvataan täysimääräisesti, myös henkilötöön osalta. Tämä käy ilmi liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunnosta LiVL 1/2022 vp, jonka se antoi komission ehdotuksista tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan allekirjoittamista ja ratifioimista koskeviksi neuvoston päätöksiksi eduskunnalle annetusta valtioneuvoston kirjelmästä U 77/2021 vp.

Edellä kerrottu vaatimus kustannusten täysimääräisestä korvaamisesta koskee teleoperaattoreille aiheutuvien kustannusten lisäksi luonnollisesti myös arviomuistiossa esitetyjä muita tarpeita.

Viittaamme myös Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry:n asiassa antamaan lausuntoon.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Lainsäädäntö ja hallinto

Tommi Toivola
Johtaja